

lektura

opracowanie polecane
przez **nauczycieli** i **egzaminatorów**

**pewniak
na teście**

Henryk Sienkiewicz

Sąd Ozyrysa

GREG
WYDAWNICTWO EDUKACYJNE

Henryk Sienkiewicz

Sąd Ozyrysa

Opracowanie lektury:
Karolina Cichocka

Redakcja i korekta:
**Agnieszka Antosiewicz, Karolina Rymut, Joanna Tomasik,
Weronika Widzińska, Maria Zagnińska**

Ilustracje:
Fragmenty *Księgi umarłych* (domena publiczna), s. 5, 15;
Sąd Ozyrysa, Józef Holewiński, 1908 (domena publiczna), s. 11;
Zvereva Yana, s. 3, 20 / Shutterstock.com

ISBN 978-83-8186-020-8

© Copyright by Wydawnictwo GREG® Sp. z o.o.

2022

Wydawnictwo GREG®
ul. Klasztorna 2B
31-979 Kraków
tel. (12) 680 15 50
www.greg.pl

Księgarnia internetowa: www.greg.pl

Znak firmowy GREG® zastrzeżony w Urzędzie Patentowym RP.
Wszystkie prawa zastrzeżone.
Żadna część niniejszej publikacji nie może być reprodukowana
lub przedrukowana bez pisemnej zgody Wydawnictwa GREG®.

Skład i łamanie:
Pracownia Register

Okładka:
Aleksandra Zimoch

Ilustracja na okładce:
[marina.soboleva / Shutterstock.com](http://marina.soboleva/Shutterstock.com)

Henryk Sienkiewicz

Sąd Ozyrysa

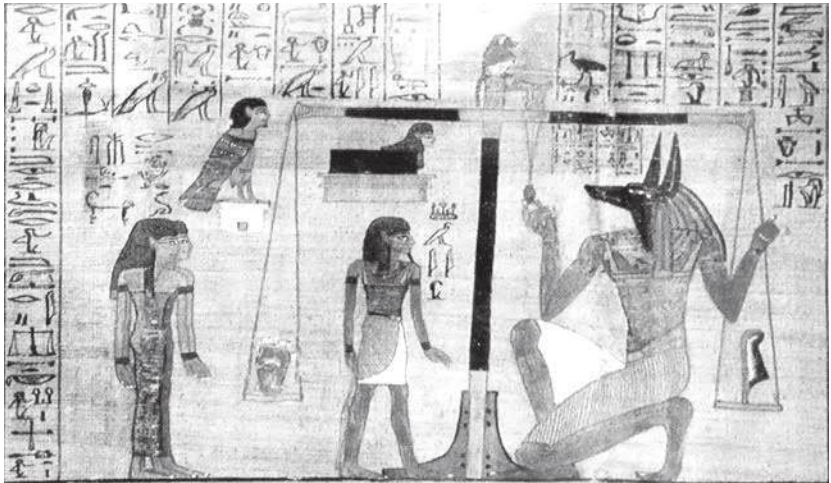
Przełożył z egipskiego papiirusu

Henryk Sienkiewicz*

---

* Dopisek autora to żart, celowy zabieg, który miał uśpić czujność carskiej cenzury, by zezwolono na publikację utworu.

Autor: Henryk Sienkiewicz

Tytuł: *Sąd Ozyrysa*

Rodzaj literacki: epika

Gatunek literacki: nowela; utwór z pogranicza satyry i powiastki filozoficznej

Czas akcji: bliżej nieokreślony; wspomniano o dynastii przed najazdem plemion Hyksosów na Egipt – ok. 1650 r. p.n.e.; wydarzenia rozgrywają się wcześniej, ok. XVIII w. p.n.e.

Miejsce akcji: starożytny Egipt

Bohaterowie: Ozyrys, Psunabudes, Głupota, Niegodziwość, Mądrość

Problematyka: ukazanie cech ludzi władzy; metaforyczne ukazanie rządów cara, krytyka i ośmieszenie caratu

Trzymasz właśnie w ręku jedną z lektur, którą będziesz omawiać na lekcjach języka polskiego. Oprócz **pełnej treści lektury** bez żadnych skrótów znajdziesz tutaj **najlepsze na rynku** dokładne, wyczerpujące opracowanie. Zostało ono przygotowane we współpracy z doświadczonymi polonistami, uwzględniając wszystkie zagadnienia, które mogą Ci się przydać – w oparciu o tematy lekcji, wypracowania, pytania z podręczników i testów, a także wymagania z podstawy programowej. Znajdziesz więc tutaj:

- biografię pisarza zawierającą wszystkie potrzebne fakty,
- precyzyjnie określony i opisany gatunek literacki utworu,
- szczegółowy plan wydarzeń,
- dokładne informacje o czasie i miejscu akcji wraz z wykazem bohaterów,
- staranne i dokładne streszczenie,
- wnikliwie omówioną problematykę,
- wyczerpującą charakterystykę najważniejszych postaci.

Treść utworu została opatrzona **komentarzami na marginesach**, które wskazują najważniejsze informacje – o miejscach, postaciach, czasie akcji, ważne fakty, wydarzenia, cytaty. Możesz je potem łatwo odnaleźć w indeksie komentarzy.

Mamy nadzieję, że praca z przygotowaną przez nas lekturą będzie dla Ciebie łatwa i przyjemna.

Ozyrys zwrócił się do drugiego ducha:

Ozyrys – sprawiedliwość,
ważenie duszy

– Mów ty teraz – rzekł, biorąc w ręce wagi, na których ważył wszelkie myśli, słowa i uczynki.

– Ja, o panie, jestem nieśmiertelna Niegodziwość. Nie przeczę wcale, że J.E.⁵ Psunabudes popełniał często na swym wysokim stanowisku błędy godne osła, ale twierdzę, że przede wszystkim był szubrawcem. Jeśli pozwolisz, panie, przytoczę ci na to tysiączne dowody, których Głupota, choćby dlatego, że jest Głupotą, nie potrafi nigdy obalić.

– Głupota – przerwał Jastrzębioki, podnosząc do góry swój opatrnościowy palec – nie umie tylko budować, często natomiast umie obalać, co powiedziawszy nawiasem, pytam się następnie, czego żądasz?

Niegodziwość – żądania
wydania duszy Psunabudesa

– Chcę, panie, zabrać tę duszę i umieścić ją w tej ziemskiej krainie, którą ja władam, a która przeznaczona jest na pośmiertne wiekuiste siedlisko dla łotrów.

To mówiąc, chwyciła za rękę Psunabudesa, ale w tej samej chwili Głupota chwyciła go za drugą i obie, tamując dech w piersiach, czekały na wyrok Sprawiedliwego.

A Sprawiedliwy wpił swój ptasi wzrok w Psunabudesa i przypatrywał mu się przez czas dłuższy, a wreszcie rzekł:

– Widzę, że obie macie do niego prawo, więc chętnie bym was wysłuchał i rozsądził, ale zaprawdę, położenie jest dziwne. Oto twoje dowody, o Głupoto, będą głupie, a twoje, o Niegodziwości, niegodziwe. Wobec tego nie mogę ich rozważać, a zatem żadnej z was nie mogę udzielić głosu. Jakaż więc na to jest rada? Oto zawołam Mądrości, która wszystko przenika, i rozkaże jej, aby mi przedstawiła w krótkich a mądrych słowach i żywot Jego Ekscelencji, i waszą sprawę.

– O, panie – szepnęła Głupota. – Mądrość jest moją osobistą nieprzyjaciółką.

Sprawiedliwy podniósł znów w górę swój opatrnościowy palec.

– Wierz mi, Głupoto, że prawdziwa Mądrość jest zarówno nieprzyjaciółką Niegodziwości, jak i twoją.

I w tejsze chwili przywołał Mądrość, a ta stawiła się natychmiast i, spojrzawszy na Psunabudesa, nie zdziwiła się wprawdzie, albowiem Mądrość niczemu się nie dziwi, ale uśmiechnęła się jakby z pewnym zadowoleniem i rzekła:

Mądrość – cechy

– Ach, to Jego Ekscelencja, który tajnym okólnikiem do gubernatorów zabronił mi pobytu w Egipcie!...

⁵ J.E. – Jego Ekscelencja.

Ilustracja do Sądu Ozyrysa, Józef Holewiński, 1908

– Chwała Bogu, to jest, chwała mnie samemu! – zawołał Ozyrys – tu już nie ma przynajmniej wątpliwości, że to są łajdactwa czystej wody!

– O! nie tylko łajdactwa – odpowiedziała łagodnie Mądrość – gdyż Psunabudes okazał przy tym mniej rozumu, niż go posiada pęcherz wielbłąda.

Psunabudes – głupota

▼ Czyny jego były złowrogie, ale on sam był durkiem i głupota jego była tym większa, że się uważał za mądrego. Niezdolny był zrozumieć, że gdzie trzeba wielkiej twórczej polityki, tam szachrajstwo nie może wystarczyć, i szachrował, szachrował bez końca.

– Prawda! masz słuszność jak zawsze i tylko tak dokładne wagi jak moje wskazać nam mogą, co z nim uczynić należy.

– Kilka słów muszę jeszcze dodać, o Wszzechkulisty! Psunabudes drwił sobie z Egiptu, nie dbał o Faraona, myślał zawsze tylko o sobie, więc można by mniemać, że był tylko szują. Ale zważ jednak, panie, że gdyby Psunabudes rządził mądrze i uczciwie, to zyskałby na tym Egipt, zyskałby Faraon, a on sam nie tylko nic by z własnych korzyści nie uronił, ale stałby się jeszcze potężniejszym i sąd historii wypadłby o nim inaczej.

Psunabudes – egoizm

– Więc znów chcesz powiedzieć, że osieł przeważał w nim jednak nad łotrem?

– Podnieś, o Sprawiedliwy, wagi, a przekonamy się natychmiast.

.....

Ozyrys – próba osądzenia
Psunabudesa

▼ Ozyrys podniósł szale i trzymał je w górze, póki nie uspokoiły się zupełnie. Po czym spojrział z zdziwienie, ale zarazem i zmieszanie odbiło się na jego boskim obliczu.

– Na święty ogon Apisa⁸! – zawołał – głupota i szelmstwo nie przeważają się wzajem ani na jeden włos z mej brody. Co teraz robić!..

Co robić!..

Jastrzębioki odrzucił wagi, objął głowę dłońmi i przyknuął oczy.

Po chwili jednak twarz rozjaśniła mu się promiennym uśmiechem i, zwróciwszy się do Psunabudesa, począł mówić z wolna i uroczyście:

– Ekscelejco! Żaden z greckich, fenickich ani z tutejszych młodszych bogów nie wiedziałyby, co z tobą uczynić, gdyż widzisz, że nawet i Mądrość drapie się w tej chwili w głowę.

⁸ Apis – w starożytnym Egipcie święty byk uważany za wcielenie boga Ptaha (lub Ozyrysa).

Krótkie opracowanie

Krótko o utworze

Sąd Ozyrysa to **powiastka filozoficzna**, będąca jednocześnie **satyrą**, **humoreską**. Henryk Sienkiewicz napisał w komentarzu do tytułu, że jest to przekład staroegipskiego tekstu, choć w rzeczywistości został on stworzony przez autora **w celu ośmieszenia carskiego aparatu władzy**. Sytuacja przedstawiona w utworze ukazuje **dwie uosobione negatywne Idee – Głupotę i Niegodziwość**, które spierają się o to, która z nich ma prawo zabrać do swoich zaświatów duszę zmarłego **Psunabudesa**. Obie roszczą sobie do niej prawo, przedstawiając argumenty świadczące o ich wpływie na życie ministra. Spór, jak wynika to z egipskiej tradycji, ma rozstrzygnąć **Ozyrys**. Okazuje się jednak, że władca wszystkich bogów egipskich potrzebuje pomocy **trzeciej Idei – Mądrości**. Proces sądenia ujawnia, jakim człowiekiem był Psunabudes. Próbował zmusić ludzi, znajdujących się pod panowaniem faraona, żeby stali się Egipcjanami, niezależnie od tego, jakiej byli narodowości. O ich przynależności do państwa miały świadczyć noszone na głowach egipskie czepki. Psunabudes łatwo jednak zwalniał z tego obowiązku ludzi, którzy wręczali mu łapówki, co – jak mówi Mądrość – było normą w tamtych czasach. Wszystkie wprowadzane przez niego reformy zamiast pomagać, szkodziły – nie dokonywał głębokich zmian w państwie, zatrudniał posłusznych głupców jako urzędników. Ozyrys waży „zasługi” Głupoty i Niegodziwości, ale okazuje się, że **jedna i druga miały taki sam wpływ na Psunabudesa**. Nie mogąc opowiedzieć się po żadnej ze stron, **Ozyrys postanawia odesłać ministra z powrotem do świata żywych**, gdzie ma pozostać aż do końca czasów. Psunabudes jest witany w Egipcie z wielkim entuzjazmem.

W rzeczywistości Sienkiewicz chciał **pokazać realia państwa znajdującego się pod władaniem cara**. Główny bohater, Psunabudes (**samo imię znaczące, pochodzi od związku frazeologicznego „psu na budę”** – coś nieprzydatnego, niepotrzebnego), symbolizuje rządy carskie. Widzimy tu więc próbę **rusyfikacji, pozorne reformy działające na szkodę państwa**. Jednocześnie entuzjastyczne powitanie Psunabudesa może sugerować, że **ludzie łatwo podporządkowują się naciskom władzy, przyzwyczajają się, a trudniej zaakceptować im zmiany**. Dzięki stylizacji i zabiegom autora

zaświaty	<ul style="list-style-type: none"> • zaświaty, w które miała udać się dusza Psunabudesa po śmierci – oddzielne zaświaty posiadała każda z Idei: Głupota i Niegodziwość, były to miejsca dla dusz osób, które kierowały się takimi pobudkami za życia
los	<ul style="list-style-type: none"> • los człowieka – los każdego człowieka zależy od niego samego, na podstawie tego, co wybierze za życia, czeka go po śmierci nagroda lub kara; Psunabudes nie miał wyboru – mógł trafić tylko do zaświatów Głupoty lub Niegodziwości, bo właśnie nimi kierował się w życiu

Pełne opracowanie

Biografia Henryka Sienkiewicza

Henryk Sienkiewicz urodził się na Podlasiu w Woli Okrzejskiej **5 V 1846 r.** w rodzinie ubożającego szlachcica, Józefa Sienkiewicza. Matka, Stefania z Cieciszowskich, pochodziła z nieco zamożniejszej rodziny. Obie rodziny chlubiły się sięgającą daleko w przeszłość tradycją patriotyczną i udziałem w powstaniach narodowych.

Jako dwunastolatek Henryk rozpoczął naukę w gimnazjum realnym w Warszawie. W 1866 r. zdał maturę i zapisał się na Wydział Lekarski Szkoły Głównej w Warszawie, rok później przeniósł się na Wydział Filologiczno-Historyczny. Równocześnie rozpoczął pracę dziennikarską jako felietonista i recenzent. Używał pseudonimu Litwos.

W 1872 r. debiutancką, niezbyt udaną powieść Sienkiewicza pt. *Na marne* wydrukowano w „Wienku”. W tym samym roku wyszły *Humoreski z teki Worszyłły*, drukowane w „Przeglądzie Tygodniowym”. W lutym 1876 r. Sienkiewicz wyjechał do Ameryki, skąd przysyłał artykuły i felietony, wydane potem w zbiorze *Listy z podróży do Ameryki*. Powstało wtedy wiele utworów, z których najważniejsze są: *Szkice węglem* i *Sachem*. Zetknięcie się z polską emigracją zaowocowało nowelami *Wspomnienie z Maripozy* i *Latarnik*.

Pisarz wrócił do Europy w marcu 1878 r. Osiadł najpierw w Londynie, a potem na rok w Paryżu. W 1879 r. opublikował utwory: *Przez stepy*, *Orso*, *Janko Muzykant*. W tym samym roku wyszło pierwsze zbiorowe wydanie jego utworów. W 1884 r. ukazała się powieść *Ogniem i mieczem*, która przyniosła autorowi wielki sukces. Lata następne to praca nad *Potopem*, drukowanym w „Słowie” od 23 XII 1884 r. do 2 IX 1886 r. Również w „Słowie” ukazywała się trzecia część *Trylogii*, *Pan Wołodyjowski* – od 2 V 1887 r. do połowy maja 1888 r.

Po *Trylogii* ugruntowała się pozycja Sienkiewicza jako najbardziej poczytnego i lubianego pisarza polskiego. W 1888 r. pisarz odbył podróż do Hiszpanii, w 1890 r. wziął udział w wyprawie do Afryki. Prowadził też aktywną działalność społeczną, m.in. zaangażował się w pracę nad

Bohaterowie utworu

Psunabudes – zmarły minister, podwładny faraona, skorumpowany, niegodziwy, głupi.

Ozyrys – władca bogów egipskich, chcący wydać sprawiedliwy wyrok.

Idee – Głupota, Niegodziwość, Mądrość.

Pośrednio: lud wiwatujący po powrocie Psunabudesa do świata żywych.

Plan wydarzeń

---

1. Śmierć Psunabudesa.
2. Sąd Ozyrysa nad duszą zmarłego ministra.
3. Spór Głupoty i Niegodziwości.
4. Argumenty obu Idei.
5. Oczekiwanie na wyrok.
6. Przywołanie Mądrości w celu rozstrzygnięcia sporu.
7. Rozprawa Mądrości – przedstawienie losów Psunabudesa.
8. Ważenie „zasług” Głupoty i Niegodziwości.
9. Odesłanie Psunabudesa do świata żywych.
10. Radosne powitanie zmartwychwstałego ministra w Egipcie.

Streszczenie szczegółowe

Po śmierci Psunabudesa, ministra egipskiego faraona, na sądzie nad zmarłym spotkały się dwie Idee – Głupota i Niegodziwość. Obie rościły sobie prawa do zabrania duszy ministra do swoich zaświatów, każda była przekonana, że miała większy wpływ na jego życie. Zrobiły o to tak wiele hałasu, że Ozyrys wezwał je przed swoje oblicze, aby wyjaśnić sprawę.

Głupota twierdziła, że opiekowała się zmarłym jak matka, dyktowała mu, co ma robić i mówić. Porównała jego głupotę do stołowych nóg i uważała, że to jej należy się dusza człowieka, który był jej wierny przez całe życie. Podobne argumenty przedstawiła Niegodziwość, twierdząc, że Psunabudes był szubrawcem. Ona również żądała duszy zmarłego. Po chwili obie Idee chwyciły Psunabudesa za ręce, każda chciała przeciągnąć go na swoją stronę.

Ozyrys, będąc świadomy, że obie Idee mają podstawy do ubiegania się o duszę ministra, nie chciał podejmować decyzji na podstawie argumentów,

Przykłady nazwisk znaczących:

nazwisko	cecha	tytuł utworu
Raptusiewicz	raptowny, gwałtowny, porywczy	<i>Zemsta</i> A. Fredro
Milczek	milczący, mało mówny	<i>Zemsta</i> A. Fredro
Gadulski	nadmiernie gadatliwy	<i>Powrót pośła</i> J.U. Niemcewicz
Bładaczka	blady, od szczególnie niezdrowej i ziemistej cery	<i>Ferdydurke</i> W. Gombrowicz
Raskolnikow	raskolnik – (z ros.) staroobrzędowiec; odszczepieniec, nieakceptujący norm i praw	<i>Zbrodnia i kara</i> F. Dostojewski

Charakterystyka pozostałych postaci

Ozyrys

Ozyrys to jeden z najważniejszych bogów mitologii egipskiej, który był odpowiedzialny za sferę śmierci i odrodzonego życia. To przed nim stawała dusza po śmierci i on decydował, co stanie się z nią dalej. Podczas sądu Psunabudesa okazał się niezwykle **rozsądnym i sprawiedliwym bogiem**. Chcąc podjąć właściwą decyzję, poprosił o pomoc Mądrość. Pokazał w ten sposób niezwykłą **pokorę, nie uważał się za wszechmocnego i wszechwiedzącego, ale był gotowy poprosić o radę**. Niestety Psunabudes okazał się na tyle trudnym przypadkiem, że nawet z takim wsparciem Ozyrys nie był w stanie wydać innego wyroku niż odesłanie ministra z powrotem do Egiptu.

Problematyka utworu

Władza

Świat opisany przez Henryka Sienkiewicza w opowiadaniu *Sąd Ozyrysa* w **alegoryczny sposób pokazuje sposób sprawowania władzy w carskiej Rosji**. Ludzie znajdujący się u władzy są gotowi sprzeniewierzyć się własnym przekonaniom, aby zrobić karierę polityczną. Podejmują decyzje, które

Indeks komentarzy do tekstu

CZAS AKCJI

– starożytny Egipt, XVIII w. p.n.e. – str. 9

MIEJSCE AKCJI

– Egipt – str. 9

BOHATEROWIE

Psunabudes

– bezkarność – str. 15

– egoizm – str. 14

– głupota – str. 14

– manipulacja, oszustwa – str. 13

– nowe stanowisko, wynaradawianie mieszkańców Phath – str. 12

– osłabianie państwa – str. 12

– pozorne działania – str. 13

– sposób sprawowania władzy – str. 12

– stanowisko, śmierć – str. 9

– tępota, nieuczciwość – str. 13

– zdrada wartości i ideałów – str. 12

Ozyrys

– bezradność – str. 15

– próba osądzenia Psunabudesa – str. 14

– sprawiedliwość, ważenie duszy – str. 10

– wyrok – str. 15

Mądrość

– cechy – str. 10

– ironia – str. 15

Głupota

– żądania wydania duszy Psunabudesa – str. 9

Niegodziwość

– żądania wydania duszy Psunabudesa – str. 10

INNE INFORMACJE:

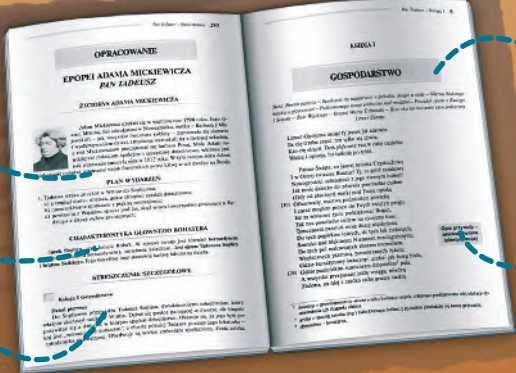
– Egipt – powszechne łapówkarstwo, korupcja – str. 13

– Głupota i Niegodziwość – kłótnia – str. 9

– powitanie zmartwychwstałego Psunabudesa w Egipcie – str. 15

Spis treści

Wstęp	7
<i>Sąd Ozyrysa</i>	9
Krótkie opracowanie	
Krótko o utworze	17
Krótkie streszczenie	18
Motywy	19
Pełne opracowanie	
Biografia Henryka Sienkiewicza	21
Okoliczności powstania utworu	22
Wyjaśnienie tytułu utworu	23
Czas akcji	23
Miejsce akcji	23
Bohaterowie utworu	24
Plan wydarzeń	24
Streszczenie szczegółowe	24
Charakterystyka głównego bohatera	26
Psunabudes	26
Charakterystyka pozostałych postaci	27
Ozyrys	27
Problematyka utworu	27
Władza	27
Kondycja ludzka	28
Wizja sądu nad zmarłym	28
Gatunek utworu	29
Narracja i kompozycja utworu	29
Indeks komentarzy do tekstu	30

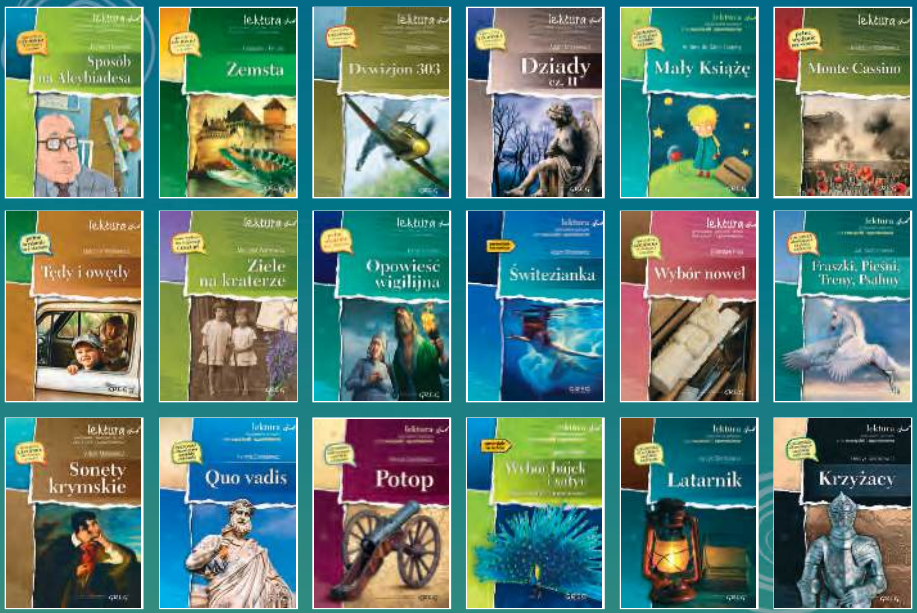
opracowanie
 charakterystyka
 problematyka

streszczenie
 ważny cytat

Pewniak na teście

lektury Grega. Zaufaj sprawdzonej marce!

Najnowsze wydania zawierają **odpowiedzi na pytania z podręczników i testów.**

Pełnej oferty szukaj w najlepszych księgarniach.

GREG
 WYDAWNICTWO

Wydawnictwo GREG
 ul. Klasztorna 2B ■ 31-979 Kraków
 www.greg.pl